

Posudek na disertační práci

Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2017

Název disertační práce: Osobnost učitele v souvislosti se strategiemi zvládnání zátěžových situací a její vliv na edukaci

Autor: Mgr. Luboš Krninský

Vedoucí práce: PhDr. Yvona Mazehóová, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Evžen Řehulka, CSc.

Předložená disertační práce má 264 stran + přílohy a její téma se zařazuje do problematiky, která je dlouhodobě řešena v psychologii, pedagogice a dalších hraničních disciplínách a obecně se věnuje tématu „učitel a zátěž“. Tyto otázky jsou stále živé a vděčné pro teorii i praxi a jsou jednou z důležitých cest, kterou získáváme poznatky o učitelské profesi, jež jsou stále ve vývoji determinovány tradicí, politikou, společenskými potřebami, vývojem školství a dalšími faktory, které zpravidla ve svých diskusích končí u osobnosti učitele. Obligátně tedy můžeme konstatovat, že práce je aktuální a přínosná zejména v kontextu mnoha českých a slovenských výzkumů, kde může zajímavě doplňovat mozaiku názorů na učitelskou profesi. Z tohoto pohledu je možná obtížné postavit originální koncepci disertační práce na dané téma a získat kvalitativně nový pohled jako východisko výzkumu. Autor si byl zřejmě tohoto problému vědom, ale i tak tradičně obsah své disertační práce dělí na teoretickou a empirickou část. V první části shrnuje základní poznatky ze čtyř problémových okruhů, a to „učitel“, „motivace“, „emoce“ a „stres (zátěž)“. Domníváme se, že by bylo malicherné zabývat se tím, co ještě mohlo být uvedeno, citováno a jak interpretováno, neboť bereme v potaz, že doktorand vyšel z katedry, která má ve svých badatelích a publikacích vysoký kredit odborností zejména v dotčených otázkách. Celkově teoretická část disertační práce je dostatečným úvodem do řešené problematiky a navíc se vhodně opírá o některé publikace pracoviště, na němž autor disertační práce vyrostl, a na vzniku kterých se také někdy podílel.

Výzkum byl metodologicky postaven na kvalitativně-kvantitativním designu, přičemž zvláště zajímavý je kvalitativní přístup, kde autor ukazuje výsledky vícepřípadové studie pracující se šesti učiteli, s nimiž byly vedeny polostrukturované rozhovory a rozpravy nad tématikou koláží využívající teorie symbolické interpretace. Kvalitativní data byla získána prostřednictvím *dotazníku na stres učitelů* ze známé publikace C. Henninga a G. Kellera,

*Freiburským osobnostním dotazníkem, dotazníkem SWF 78 Strategie zvládnání stresu a dotazníkem vlastní konstrukce, který zjišťoval zátěžové situace učitele ve výuce. Vyplněné dotazníky odevzdalo 128 dotázaných (z toho 77% učitelek) a údaje byly podrobeny jednoduchému statistickému zpracování. Autor tedy získal velké množství dat, které v práci důkladně a přehledně popisuje. Na hranici beletristického podání jsou prezentovány poznatky z odstavců *informace získané na základě rozhovoru a informace získané na základě pozorování výuky*. Originálně je využito tematických koláží, které učitelé vytvářeli a sami je popisovali (interpretovali?). Často je zde používáno přímé řeči, bezprostředních a slangových výrazů, neologismů (např. „poškola“) atd. Text v těchto kapitolách je někdy natolik literárně strhující, že by ho čtenář více přijímal v zaměření např. do kontextu psychoterapie než do pedagogické psychologie.*

Práce tohoto typu obtížně směřují k jednoznačným závěrům, na nichž by se dala „budovat opatření“. Platí zde spíše, že závěry jsou určeny více tím, jak jsme se ptali, než na co jsme se ptali, což v žádném případě nechápeme jako výtku či nedostatek práce. Domníváme se, že závěry práce nejsou v podstatě neočekávané, ale umožňují hlubší pochopení reality učitelské profese, což právě – mimo jiné – studium náročných situací v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu dobře umožňuje. Přínos práce vidíme nejen v obohacení poznatků o osobnosti učitele, ale v nabídnutí hlubšího pohledu do podstaty učitelství. Autorův kvalitativní přístup ke zkoumání zátěže umožňuje nový pohled v tom smyslu, že náročné pracovní (pedagogické) situace mohou být rozvojetvorné (termín Z. Heluse) a ve svém zpracování specificky vázány na vlastnosti osobnosti. V současné psychologii, psychohygieně atp. není už ani tak důležitá diagnostika a klasifikace náročných životních situací jako jejich zpracování a „zužitkování“ v dynamice a vývoji osobnosti.

Závěrem můžeme konstatovat, že předložená disertační práce je aktuální, dobře se zařazuje do řešených problémů současné psychologie, teoreticky vychází z fundovaného základu, zajímavá a nosná je i metodologicky. Možná se autor mohl více zamyslet při formulování závěrů nad propojením kvalitativní a kvantitativní roviny výzkumu a pokusit se o jejich větší integraci.

Pro průběh oponentního řízení nabízíme kandidátovi následující otázky:

- Recenzent má ze své poradenské praxe s učitelkami zkušenost, že velice významným nárazníkem proti stresu je plánovaná a cílená sociální opora. Jaké zkušenosti v tomto směru má autor této výzkumné práce?
- Jaké hlavní problémy lze najít při zkoumání validity při použití tematických koláží a jak se dají řešit?

Disertační práce Mgr. Luboše Krninského *Osobnost učitele v souvislosti se strategiemi zvládání zátěžových situací a její vliv na edukaci* splňuje po stránce teoretické, výzkumné i metodologické požadavky na písemnou práci pro získání titulu Ph.D., a proto jí doporučuji k obhajobě.

V Brně 4. 8. 2017

prof. PhDr. Evžen Řehulka, CSc.

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Brno